

cessaria ad omnes et singulos actus, nisi vel ostendatur auctoritas qua tradita sit, vel sufficiens ratio afferatur, qua ejus probetur necessitas. Sed nullum est talis auctoritatis vestigium, ut declaravimus; nulla item necessitatis ratio, sed multæ potius, quæ ostendant non esse necessariam, et maxime illa, quam supra late tractavimus, quod, cui non daretur hæc motio, non daretur neque offerretur auxilium ad salutem sufficiens. Sic ergo satis probata est prior pars proposita, scilicet, nullum esse in nobis tale genus inhærentis gratiæ, quæ a vitalibus actibus et habitibus distincta sit.

Auxilium inhærens voluntati, eamque physice prædeterminans, ei necessitatem inferre.

6. Venio ad alteram partem, quæ propinquius ad rem præsentem spectat, nimirum, esto admitteretur hoc genus gratiæ seu auxilii in omnibus vel in aliquibus actibus, non tamen posse admitti ut ex se et ex natura sua physice prædeterminans voluntatem ante actum secundum, et consequenter non posse hac ratione efficaciam gratiæ in hoc auxilio constitui. Præcipuum autem fundamentum ad hoc probandum, sumendum est ex illa deductione, quod talis prædeterminatio tolleretur usum libertatis quoad exercitium in eo actu, qui ex tali prædeterminatione manaret; cum tamen de fide sit talem actum esse vere et proprie liberum per actualem indifferentiam voluntatis elicentis illum; illa autem deductio eodem modo in his actibus supernaturalibus facienda est, quo eam supra, libro primo, in communi fecimus de actibus liberis voluntatis; nam ratio ibi facta generalis est, quam hoc loco repetere supervacaneum duco, cum ex citato loco facile peti possit. Solum addam nonnulla, quæ ad illum discursum magis urgendum juvabunt. Unum est, illam prædeterminationem ad unum (si est) esse in causa proxima, quatenus constituta in actu primo ad efficiendum; nihil autem est aliud necessitas in agendo, nisi determinatio ad unum in causa, quatenus est in actu primo constituta; ergo per illam determinationem constituitur homo in ratione agentis necessarii, et non liberi. Major certa est ex contraria sententia; ponit enim hanc prædeterminationem fieri in voluntate per aliquid in re distinctum ab actu secundo, et prius illo, quod est causa ejus, et constituit voluntatem in completo statu ad agendum. Denique hoc auxilium non

ponitur per modum concursus, sed per modum principii, et non fit ab homine, sed recipitur in homine; est ergo actus primus, et non secundus; ergo homo, ut habens suam voluntatem affectam hoc auxilio, est proxima causa integre in actu primo constituta, et ut sic est physice determinata ad unum, quæ erat major propositio assumpta. Minor autem videtur per se nota ex terminis. Cur enim in igne est necessitas in agendo, nisi quia, ut in actu primo constitutus, est ad hoc unum determinatus physice, ut in talem actionem prodeat; et idem est de reliquis. Unde determinatio physica ad unum solo nomine a necessitate differt; quapropter, si illam definire velimus, id facere non poterimus, nisi per necessitatem ad hoc, vel impotentiam ad oppositum.

7. *Evasio excluditur.* — Dicet fortasse aliquis id esse verum in actu primo, qui ex se et omni ex parte est determinatus ad unum; in præsentem autem, licet auxilium illud ex se sit determinatum ad unum, tamen illud non esse totum principium actus, sed includi etiam voluntatem quæ ex se non est determinata ad unum, et ex hac parte actum non esse simpliciter necessarium. Sed hoc diceretur quidem recte, si illud auxilium positum in voluntate subderetur usui libero ejus; non autem sic ponitur, sed potius subdens voluntatem usui necessario suo; et ideo libertas, vel indifferentia, quam voluntas ex se habet, nihil conferre potest ad usum liberum talis actionis; quia ad illam nullo modo applicatur, sed impeditur prorsus. Unde simpliciter verum est totam causam proximam illius actus, prout in actu primo est constituta, esse determinatam ad unum, antecedenter, et omnino independentem a libertate ejus, quia illud ultimum auxilium, quod esse dicitur complementum actus primi, non solum ipsum est determinatum ad unum, sed etiam determinat totam causam, omniaque ejus principia ad eundem effectum efficiendum. Quocirca in hoc sensu impertinens est allata distinctio; nihil enim refert, quod determinatio proveniat ab intrinseca natura, vel a forma extrinseca indita, dummodo talis determinatio vere insit independentem ab intrinseca libertate, et dominio in actionem. Sicut etiam intellectus est indifferens ex se ad credendum vel dissentiendum rebus fidei, et per motionem voluntatis omnino determinatur ad assentiendum; et tunc assensus non est liber intellectui, quamvis ab extrinseco moveatur, sed est liber voluntati moventi. Sic ergo motio vo-

luntatis nostræ erit libera Deo, qui libere illi tribuit auxilium prædeterminans illam, non tamen erit libera ipsi voluntati. Cujus rei accommodatum etiam exemplum, imo et non leve argumentum sumi potest ex motibus gratiæ excitantis, qui non solum sunt in intellectu sed etiam in voluntate: et tamen ex sententia omnium Theologorum non sunt liberi, sed naturales; quia Deus ita movet voluntatem ad illos, ut omnino illam prædeterminet: nam etiam tunc ipsa voluntarie movetur et cum sufficienti advertentia intellectus; tamen ita in se sentit illum affectum timoris, aut velleitatis seu desiderii imperfecti, ut non possit illum non sentire: ergo similiter, si ita consentiret, ut, posita Dei præmotione, non posset non consentire, consensus non esset liber.

8. *Urgetur amplius ratio.* — Omitto vix posse intelligi qualis sit illa entitas, quæ inhærens voluntati ita sit illi superior (ut sic dicam), ut vincat et superet indifferentiam ejus, eamque prorsus determinet ad exercendum actum circa objectum ita propositum, ut ipsum non possit non efficaciter movere seu determinare voluntatem; quia illa entitas, quæ in voluntate recipitur, imprimis finita est. Deinde non aliter inclinatur voluntatem quam informando illam, neque tollit ab illa facultatem suspendendi suum influxum; non ergo facile intelligitur quomodo possit eam quasi cogere, seu necessario trahere ut secum influat. Deus enim, propter infinitam vim activam, et quia est auctor et dominus voluntatis, habet hanc vim, ut sua voluntate efficaci possit creatam voluntatem sic movere; tamen, quod creata entitas solum formaliter efficiens voluntatem habere possit tantam vim in illam, nec facile probari potest, nec satis intelligi. Sed, quidquid sit, an talis res sit possibilis, tamen, quod illa posita, et ab extrinseco indita voluntati, non aliter possit eam determinare ad exercitium actus, quam necessitando illam, evidens videtur esse rationibus factis.

Auctoritate comprobatur eadem assertio.

9. Desiderabit autem aliquis ut hoc etiam auctoritate confirmemus, sed de auctoritate negativa jam satis diximus, et quam sit efficax in hac materia. Rursus, quod talis prædeterminatio antecedens repugnet libertati, in genere ostensum est ex Patribus et Doctoribus Scholasticis, lib., cap. 15, et in capite sequenti aliqua addemus, quæ totam hanc doctrinam confirmant. Hic expendam iterum definitio-

nem Concilii Tridentini, quæ est veluti basis hujus ædificii, scilicet sess. 6, cap. 3, et can. 4, ubi inquit liberum arbitrium a Deo motum et excitatum ita agere et cooperari dum consentit, *ut possit dissentire, si velit.* Ex hac ergo generali definitione, in præsentem colligimus, voluntatem nostram motam hoc auxilio (quod physicam præmotionem vel prædeterminationem vocant) vel posse illi repugnare si velit, et ita non prædeterminari ab illo physice; vel, si repugnare non possit, non manere liberam quoad usum. Hoc autem testimonium tribus modis illud solet ab auctoribus contrariæ sententiæ, quos partim hoc libro, cap. 9, partim lib. 1, cap. 10, satis (ut existimo) refutavimus.

10. *Evasio.* — Potest tamen a nobis excogitari alius respondendi modus, quem in hunc locum distuli, quoniam illi est maxime accommodatus. Dicit ergo potest Concilium solum loqui de gratiæ excitantis motione; hoc autem auxilium, quod dicitur ex se efficax et prædeterminans physice voluntatem, non pertinere ad gratiam excitantem, sed ad adjuvantem potius, et ideo necesse non esse ut sub definitione Concilii comprehendatur. Prior pars ostenditur ex illis verbis, cap. 3: *Quippe qui illam et abjicere potest, scilicet, inspirationem et illuminationem,* de his enim fuerat locutum, easque inter gratias excitantes numeraverat illis verbis: *Ut ita tangente Deo cor hominis per Spiritus Sancti illuminationem,* etc. Denique in can. 4 ait, *liberum hominis arbitrium a Deo motum et excitatum posse dissentire,* ubi quod dixerat, *motum,* limitat per illud quod subdit, *excitatum;* solum ergo loquitur de motione per excitationem, cum dicit liberum arbitrium posse illi resistere. Altera autem pars, scilicet, prædeterminationem hanc non pertinere ad excitantem motionem, per se nota est; quia excitatio est aliquis actus vitalis hominis prævius ad consensum ex omnium sententia, ut supra explicatum est; unde, quantum est ex se, potest tempore præcedere consensum; hoc autem auxilium præmovens, nec est actus vitæ, nec tempore antecedens consensum, sed natura tantum; non est ergo necesse tale auxilium comprehendere sub definitione Concilii. Unde auxilium hoc pertinere potius dicitur ad adjuvantem gratiam, quia per illud Deus adjuvat hominem ad liberum consensum præstandum; et quamvis prout a solo Deo infunditur possit dici gratia operans, non tamen proprie excitans, de qua sola Concilium locutum est.

11. *Refellitur.* — Hæc responsio videtur contra mentem et rationem Concilii. Esto enim verum sit, Concilium esse locutum de gratia excitante, tamen ratio, quæ illud movit, non fuit aliquid proprium gratiæ excitantis, sed id quod commune habet gratia excitans cum quacumque motione voluntatis prævia ad actum liberum; nimirum, quod ita trahit et movet liberam voluntatem, ut illam relinquat liberam ad consentiendum. Ergo sentit Concilium et implicite ac virtute docet duo. Primum, esse de ratione libertatis potestatem ad resistendum cuivis motioni prævenienti consensum ejus. Secundum, nullam motionem antecedentem posse ita determinare liberum arbitrium, ut non relinquat in illo potestatem resistendi motioni, si libertas in illo tuenda est. Hanc vero esse mentem Concilii, patet imprimis ex verbis illis cap. 5: *Neque homo ipse nihil omnino agat, inspirationem illam recipiens, quippe qui illam et abjicere potest.* Ubi considero verbum illud, *agat*, in omni proprietate et rigore sumptum esse a Concilio, prout est in usu apud morales philosophos, ad indicandum modum agendi, quem vocant a proposito, id est, ex proprio arbitrio et ratione. Quo loquendi genere dixit Aristoteles, lib. 1 Magn. moral., cap. 12: *Neque enim inanimatorum aliquod agere dicimus, neque etiam animatorum, citra hominem, quidquam. Manifestum igitur actionum hominem esse progenitorem.* Sic etiam Damascenus, lib. 2, cap. 27, dixit, *inanimata non agere, sed agi.* Quem locum ita citat D. Thomas, quæst. 5 de Veritat., art. 9, ad 4, et exponit, *agere*, ibi significare, operari cum dominio sui actus; quamvis littera Damasceni juxta aliam versionem aliter habeat, ut infra commodiori loco attingam. Quod igitur Concilium in hac proprietate loquatur, colligo imprimis ex subjuncta ratione. Probat enim hominem non omnino nihil agere, quum inspirationem recipit, quia illam abjicere potest; loquitur ergo de propria actione cum dominio, nam ad solam effectorem physicam non erat necessaria potestas non agendi. Deinde idem colligo ex errore quem Concilium damnare intendit, scilicet, hæreticorum hujus temporis, qui dicunt hominis voluntatem ex necessitate moveri a Deo, cum tamen non negent voluntatem efficere suum actum, et ad illum tanquam ad actum vitæ physice concurrere; quia, neque ad suum errorem id erat necessarium, neque ex verbis eorum id colligi potest, sed oppositum potius, ut aperte

constat ex his quæ referunt auctores citati, præsertim Stapletonius et Bellarmin., quæ omitto, ne in re non admodum necessaria lectorem morer. Unde eodem sensu accipienda est definitio canon. 4 ejusdem Concilii, liberum arbitrium, dum assentit gratiæ, aliquid agere, et non mere passive se habere; scilicet, quoad determinationem ad unum. Ergo doctrina Concilii est, ad agendum hoc modo, et ut homo non dicatur moraliter mere passive se habere in suis determinationibus, necessariam esse potestatem resistendi cuicumque antecedenti motioni, etiam illa supposita, alioqui non esset potestas ad resistendum, vel abjiciendam motionem, ut supra dictum est.

12. Deinde constat hanc esse mentem Concilii, quia non ex natura motionis excitantis colligit potestatem resistendi illi, sed ex eo quod illa motio non aufert libertatem; ergo implicite docet hanc potestatem semper relinqui in omni motione antecedente, quæ libertatem non tollit; ergo e contrario præmotio, quæ hanc potestatem aufert, impedit libertatem, sive sit motio excitans, sive quacumque alia ratione prædeterminans physice. Denique verba Concilii, in rigore sumpta, generalia sunt, scilicet: *Liberum arbitrium a Deo motum et excitatum*; nam sub nomine motionis, ex vi vocis comprehenditur omnis actio divinæ gratiæ, quæ consensum hominis antecedit, et ad illum præstandum hominem inclinat. Idque nemo negare audebit, qui legerit quæ referuntur accidisse in secunda parte Actorum ejusdem Concilii Tridentini, sub Paulo III, ann. 1546. Nam, ut habetur fol. 134, quidam ex Theologis proposuit expediens sibi videri, ut illis generalibus verbis canon. 4 ejusdem Concilii: *Neque posse dissentire, si velit*, hæc adderentur: *Communi vocationi.* Renuit tamen Concilium, neque enim expedire censuit ut aliquid adderetur, quo limitarentur verba quæ de industria posita erant sine ulla limitatione, ut includerent, scilicet, quidquid in homine antecedit liberum consensum. Et mentem hanc Concilii satis aperte declarant, si attente perpendantur, ejusdem canonis hæc verba: *Si quis dixerit liberum hominis arbitrium, a Deo motum et excitatum, nihil cooperari assentiendo Deo excitanti, etc.*; ergo plane sentit inter totam divinam excitationem seu motionem, et liberum voluntatis consensum, non intercedere aliam actionem seu motionem Dei; ergo vel Concilium excludit omnem motionem ante-

cedentem, quæ non sit per modum vitalis excitationis seu vocationis, quod nos intendimus; vel si non excludit omnem aliam actionem, vel qualitatis impressionem, necesse est fateri ex mente Concilii hanc contineri sub vocatione sufficiente et illam comitari; et talem esse ut, etiam illa posita, possit voluntas resistere, et non consentire. Probatur consequentia, quia alias inanis esset Concilii definitio, nullamque vim contra errores hujus temporis haberet; nam hæretici facile concedent, non necessitari a Deo voluntates nostras per vocationem, seu excitationem; sed per aliam occultam gratiam vel motionem, ad quam liberum arbitrium solum passive concurrat; omnem ergo hujusmodi motionem, quæ inter vocationem et liberum consensum intercedat, intendit Concilium excludere; præsertim si talis sit cui voluntas resistere non possit.

CAPUT XIII.

VOLUNTATEM HOMINIS NON PRÆDETERMINARI PHYSICE PER AUXILIUM GRATIÆ, QUOD PER MODUM CONCURSUS DATUR, NEC PER VOLUNTATEM DEI, A QUÀ ILLUD PROCEdit.

1. Satis (ut opinor) demonstratum est, liberum hominis arbitrium non prædeterminari physice ad consensum supernaturalem præstandum ab ullo auxilio supernaturali, quod per modum principii illi infunditur. Solum igitur dicendum superest de auxilio, quod per modum concursus datur; hoc autem auxilium, seu hic concursus dupliciter considerari potest: primo in se ac formaliter, et prout in homine recipitur; secundo, in sua radice, id est, in divina voluntate a qua progreditur. Deus enim non præbet hoc auxilium, nisi volendo cum libero arbitrio concurrere ad talem actum, et tali modo, et de illo sub utraque ratione breviter dicendum est.

2. *Concursus Dei ad actiones supernaturales voluntatis non prædeterminat illam.* — Auxilium igitur hoc, prout in homine recipitur, potest quidem formaliter determinare voluntatem, non tamen sine illa; atque adeo nec prædeterminare illam potest, prout nunc loquimur, nisi in illa voce sit æquivocatio. Declaratur et probatur, quia hoc auxilium in re non est nisi ipsamet actio voluntatis, quæ principaliter a Deo est; ergo illud auxilium in

re esse non potest nisi influente etiam voluntate; ergo non prædeterminat illam sine illa. Rursus, ergo non proprie prædeterminat, quia actio non prædeterminat agens ad agendum, sed constituit formaliter ipsum agens in actu secundo; ergo hoc modo formaliter determinat illud in actu secundo, etiamsi prius natura sit indifferens in actu primo. Dices illam actionem, præcise conceptam ut a Deo, distingui a seipsa ut est a voluntate; et sub hac posteriori ratione constituere voluntatem in actu secundo, non sub priori, et ideo posse sub priori ratione voluntatem prædeterminare ad suum influxum. Sed hoc dici non potest, quia illa distinctio solum est per rationem et præcisionem mentis; nam in re, actio est prorsus una et indivisibilis, essentialiter pendens ab utraque causa, prima et secunda, seu voluntate divina et humana; et ideo neque in re potest determinare voluntatem humanam, nisi quatenus simul est ab ipsa; neque inter illas duas rationes, quas nos præscindimus, potest intercedere ordo realis seu verus ordo naturæ, qui in causalitate fundetur; quia ubi non est in re distinctio, nec vera causalitas esse potest. Hoc ergo auxilium, quod est per modum concursus, nihil aliud est quam supernaturalis cooperatio Dei ad formalem et actualem determinationem voluntatis, quæ non est sine influxu et cooperatione ejusdem voluntatis se determinantis; et ideo, quantumvis illa actio consideretur, ut est Deo, quia non est per aliam actionem, quæ sit extra Deum, priorem ipsa, sed seipsa immediate, non potest habere vim prædeterminandi voluntatem, cum ipsa etiam immediate sit a voluntate. Dixi autem, si proprie loquamur de prædeterminatione, et non sit æquivocatio in voce, quia si quis velit, ipsum concursum Dei prædeterminationem vocare, non denotando per illam dictionem *præ*, actionem aliquam præviam solius Dei, neque aliquam propriam causalitatem antecedentem, qua sola sua efficacia voluntatem prædeterminet, sed solum excellentiam divini concursus, et prioritatem naturæ quoad independentiam, sic in re non dissentiet a nostra sententia; dummodo voluntatem divinam, a qua ille concursus procedit, accomodate explicet, et absque extrinseca prædeterminatione effectiva, juxta superius dicta in libro primo, capite decimo tertio et ultimo, et quæ in sequenti puncto dicemus.

3. Superest dicendum de voluntate divina, a qua hoc auxilium manat, an scilicet talis sit,